

**MARK FERRONING "DUNYONING TURLI MAMLAKATLARIDA TARIX
QANDAY O'RGANILADI" ASARI O'RGANUVCHI NIGOHIDA**

Movlonberdi Ostonaqulov

Guliston davlat universiteti Ijtimoiy-iqtisodiy fakulteti Tarix yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yevropa va Rossiya tarixi bo'yicha mutaxassis Mark Ferro dunyoning turli mamlakatlarida tarix qanday aytib berilishi haqidagi fikrlari keltirilgan. Bu maqola tarix dunyoning turli burchagida turlicha qabul qilinishining bir isbotidir.

Kalit so'zlar: tarix, dunyo mamlakatlari, o'zgacha talqin.

Ko'rinishidan, tarix hamma joyda bir xil tarzda o'qitiladi - ko'tarilish va pasayish davrlari va asosiy voqealar to'plami. Ammo ma'lum bir mamlakatda maktab o'quvchilariga tarixni o'rgatish usuli fuqarolarning mentaliteti haqida ko'p narsalarni aytib berishi mumkin. Misol uchun, Ispaniyada tarixning deyarli barcha faktlari milliy bayramga sabab bo'ladi. Fransiya va Germaniyada esa ular tarixning murakkab davrlarini umuman aytmaslikni afzal ko'radilar yoki komediya yoki komikslar orqali aytib berishadi. Tarixchi Mark Ferro bu xususiyatlar haqida "Tarix butun dunyo bo'ylab bolalarga qanday aytiladi" kitobida yozgan.

Mashhur fransuz tarixchisi, XX asr Yevropa va Rossiya tarixi bo'yicha mutaxassis Mark Ferro 1981 yilda "Dunyoning turli mamlakatlaridagi bolalarga Tarix qanday aytiladi" kitobini yozgan. Kitob hali ham rus tilida qayta nashr qilinmoqda. Balki, Ferro ishidan so'ng, ko'plab Yevropa mamlakatlarida tarix saboqlari ob'ektiv bo'la boshladi.

Fransuz tarixchisi Mark Ferro.

Shu bilan birga, Ferro ushbu asarda yillarning aniqligi, tarixiy faktlarini mayda detallarigacha e'tibor berib ishlamagani bilan ajralib turadi. Kitob matni odatda aniq iqtibos manbalari bilan to'ldirilmagan. Tarjimonning so'zlariga ko'ra, har bir ism yoki sanaga izoh berishning iloji yo'q edi, aks holda u boshqa kitob bo'lib chiqqan bo'lardi.

Mark Ferroning ta'kidlashicha, biz turli mamlakatlarning tarixini bir-biri bilan solishtirish jamiyatning o'zi haqida qanday fikrda ekanligini va vaqt o'tishi bilan bu munosabat qanday o'zgarishini ko'rsatadi. Ba'zan aniq tarixiy faktlarning jamoaviy xotirasi aynan shu faktlar bilan to'qnash keladi va ko'pincha real voqealar butun xalqlar o'rtasida ular haqidagi g'oyalar bilan mos kelmaydi. Tarix Yevropada ko'rinib turganidek, etnosentrizmning ko'rinishi bo'lib, hatto Rossiya tarixi Pyotr I tomonidan "evropalashtirilganidan" keyin o'rganishga muayassar bo'ladi.

Ispaniya

Ispaniyalik bolalar o'rganadigan tarix ilmiy rivojlanish natijasi emas. Bu erda tarix odamlar xotirasi bo'lib, maktab darsliklaridan farqli o'laroq, o'z-o'zidan paydo bo'ladi. Mamlakatda uch mingga yaqin bayramlar nishonlanadi, ularning aksariyati diniy, qolganlari esa milliydir. Ularning barchasi tarixiy voqealar bilan bog'liq: Moros y Christianos, San-Pedrodagi keltiberliklarning bayrami, 1852 yilda Galisiya tomonidan Kastiliyaga o'lpon to'lashni tugatgan marosimning takrorlanishi, katolik qirollarining toj kiyish sharafiga bag'ishlangan bayram. , Amerikaning kashf etilishi, Lepantodagi g'alaba, Napoleonga qarshi mustaqillik uchun kurash va boshqalar.

1965-yilda nashr etilgan Antonio Alvares Peresning "Entsiklopediya, birinchi qadam" kitobida 44 sahifa matn dinga, atigi 37 sahifa mamlakat tarixiga bag'ishlangan. Bundan tashqari, Ispaniya tarixi ozodlik uchun uzoq davom etgan kurash sifatida taqdim etilgan. Shu bilan birga, Ispaniyada Meksika va Peruni bosib olish haqidagi hikoyalar mavjud. Kubadan Manila va Gvineyagacha bo'lgan yerlar bilan Ispaniya imperiyasining tarixi to'xtab qoldi. Hindlarning yo'q qilinishi va qul savdosi ham e'tibordan chetda qoldi.

Natsistlar Germaniyasi

Germaniyada tarixni o'rganishda kino va opera katta rol o'ynaydi. Aynan shu san'at turlari bolalarning dunyoqarashini shakllantirishga yordam beradi. 1936-yilgi Gitler tuzumi davrida 70 mingga yaqin maktabda 16 millimetrlilik kinoprojektorlar bo'lgan, 500 dan ortiq filmlar ishlab chiqarilgan. Ulardan 227 tasi boshlang'ich va o'rta maktablar, 330 tasi esa oliy o'quv yurtlari uchun mo'ljallangan. Natsistlarning birinchi darsligi 1937-yilda nashr etilgan. Nemis maktabida tarix teskari tartibda o'qitilgan. Gitler buyuk qahramonlarning birinchisi bo'lgan va go'yo butun umr toj kiygan. Fashizm mag'lubiyatga uchragach, 20-asr tarixi shunchaki o'qitishdan chetlashtirildi, taqiq hatto Birinchi jahon urushining sabablariga ham taalluqli edi va nemislarning yosh avlodlari Gitler kimligiga javob bera olmadilar. 60-yillarda natsizm uchun motamni rad etish yoshlar qo'zg'olonining katalizatorlaridan biriga aylandi. Voyaga etgan bolalar urush paytida ota-onalarning xatti-harakatlarini va yahudiylarni yo'q qilish uchun javobgarlikni o'z zimmlariga olmaganliklarini qoraladilar.

Fashistlar Germaniyasida maktab darsi

Fransiya

Fransiya, shuningdek, Angliya va Germaniyaning jahon tarixida fransuzlarning o'z mamlakati haqidagi tushunchasini shakllantirishga yordam beradigan o'z yozuvchilari bor - bular Dyuma, Gyugo, Jyul Vern, Pol d'Ivua. Frantsiyada romanlardan tashqari, komikslar juda keng tarqalgan: ularda tarix fon yoki harakat maydoni sifatida ishlatiladi. Asteriks komiksi rekord darajadagi 30 million nusxada sotilgan. Bundan tashqari, ko'ngilochar janrga bo'lgan muhabbat, agar hikoya ko'rsatilsa, xavfsiz bo'lsa, frantsuzlarning mamlakatning ba'zi qiyin davrlarini tushunishdan qo'rqishiga xiyonat qiladi. Buni ko'ngilochar jurnallar va komikslarning katta tarqalishi va tahliliy va tanqidiy hikoyalarning kichik taqsimoti tasdiqlaydi.

Asterix komiksi

Amerikalik tarixchi Jorj Huppertning aytishicha, 15-16-asrlardagi fransuz mualliflari Janna d'Ark sudining asl hujjatlaridan foydalanmagan.

O'rta asr yilnomachisi Gilles Joan d'Arkning yilnomalarida deyarli e'tibor berilmagan jihatlarini aniqlagan. O'sha voqealarning bosh qahramoni qirol bo'lib, bid'at, jodugarlik va cherkov ta'siri haqida bir og'iz so'z yo'q. Keyinchalik, Belfort yilnomalarida Janna d'Arkning diniy hikoyasi paydo bo'ladi, u erda u Xudoning irodasini ijrochisi sifatida ishlaydi. Monarxiya respublika boshqaruviga almashtirilgach, Janna d'Ark hikoyasining rasmiy versiyasi hukumat uchun muammo bo'lib qolmadi. Shuning uchun Frantsiyada voqealarning ikkita tan olingan versiyasi mavjud - diniy va dunyoviy.

Bundan tashqari, 20-asrda ba'zi tarixiy faktlar jim bo'lib, o'tkazib yuborila boshlandi: Britaniya bilan "nikoh ittifoqi" majburiy bo'lib chiqdi, Korsika "sotib olingandan" keyin tinchlanishi kerak edi. Maktablar tarixiy davrlarni o'rganish o'rniga alohida mavzularni o'rganishga kirishdilar. Rasmiy versiyaga ko'ra, bu maktab o'quvchilarini ko'p sonli sanalar va keraksiz faktlarni o'rganishdan qutqarish uchun qilingan. Boshlang'ich maktabda tarix darsi butunlay bekor qilindi, ammo televizor Fransiya hukumatiga ma'qul bo'lgan "sterilizatsiyalangan" tarixni ko'rsatdi. 1968-yilda nashriyotlar juda ko'p rasmlar bilan birga kitoblarni chiqara boshladilar. Bundan tashqari, kitobning maketi birinchi o'ringa qo'yildi, tarix esa maktab o'quvchilariga oz miqdorda berildi.

Yevropaning alohida mamlakatlariga qo'shimcha ravishda, Ferro irqiy tarixning xususiyatlari haqida batafsil gapiradi.

"Oqlar" tarixi

O'tgan asrning 80-yillarigacha tarix faqat "oqlar" pozitsiyasidan o'qitilgan. O'tgan asrning 80-yillarida "oq" tarix asta-sekin darsliklarni tark etmoqda, lekin hali ham jamoaviy ongda yashaydi. U vahiyga, Xudo irodasining bajarilishiga, Iso Masihning qulashi va tirilishiga dunyo tarixidagi buyuk burilish nuqtasi sifatida asoslanadi. Tartib va qonunni hurmat qilish, milliy birlik, tavhid, demokratiya, o'troq hayot, sanoatchilik, taraqqiyotga ishonish kabi yevropaliklar uchun muhim bo'lgan tushunchalar sinfda bolalarga aytiladigan tarixiy faktlarga ta'sir qiladi.

Islom dini

"Islomlashtirish" muammolari haqida vazminlik bilan gapirish odat tusiga kirgan. 4-sinf uchun darslikda Afrika hukmdorlari ko'magida Yevropa xalqlari, amerikaliklar va arablar tomonidan amalga oshirilgan qora tanlilarning savdosi haqida so'z boradi. Ammo tarixiy davrlar noto'g'ri ko'rsatilgan: tarixchilar Islom mamlakatlarida yana yetti asrlik qora tanli qul savdosini unutishgan. Darslikda bu mamlakatlarning qullari haqida umuman aytilmagan. "Arablar, ular qilgan jinoyatlar haqida gap ketganda ko'p so'zlamaydilar. deb yozadi Ferro

Islom mamlakatlarida boshlang'ich ta'lim diniy xususiyatga ega. Buning asosi Quronni o'rganishdir. Tarix payg'ambarning dunyo yaratilishi davrida boshlangan ishlaridan o'rganiladi va juda yoshligidan boshlab bolalar nikoh, ajralish va meros haqida bilishadi.

Musulmonlarning fikricha, nasroniylar najot topish uchun berilgan yagona imkoniyatdan foydalanmagan. Yahudiylar Masihning kelishini kutib, tinmay azob chekishadi. Va faqat musulmonlarga ularning mavjudligiga nekbinlik bilan qarashlari mumkin va bu Muhammad payg'ambarning amallari va Islomning boshqa g'alabalari tufaylidir. Tarix xronologik tartibda voqea va faktlar sifatida qaralmaydi. Tarix hayotdan keyin esa tarixiy voqealar ozodlik uchun kurash sifatida taqdim etiladi. Bu, ayniqsa, tarixning muayyan musulmon muammolari bilan bog'liq bo'lmagan bo'limlarida seziladi. O'rta asrlar Sharq tarixi bilan taqqoslanadi, bu erda G'arb qorong'ulik qirolligiga o'xshaydi, islom mamlakatlari gullab-yashnamoqda. Yevropada kashfiyotlar tarixi Kolumb va Magellandan, arab-islom tarixida esa Finikiyaliklarning kashfiyoti va arablarning Hind okeaniga sayohati bilan boshlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. https://mel.fm/zhizn/knigi/1605294-histroy_world
2. <https://rm.coe.int/1680651573>
3. https://lib.herzen.spb.ru/media/magazines/contents/2/2010_1/banov_01_10_64_71.pdf